

BPV_URVS // MPR_FIUC
„opáčko“

Vymezení nestátního neziskového sektoru, základní právní úprava

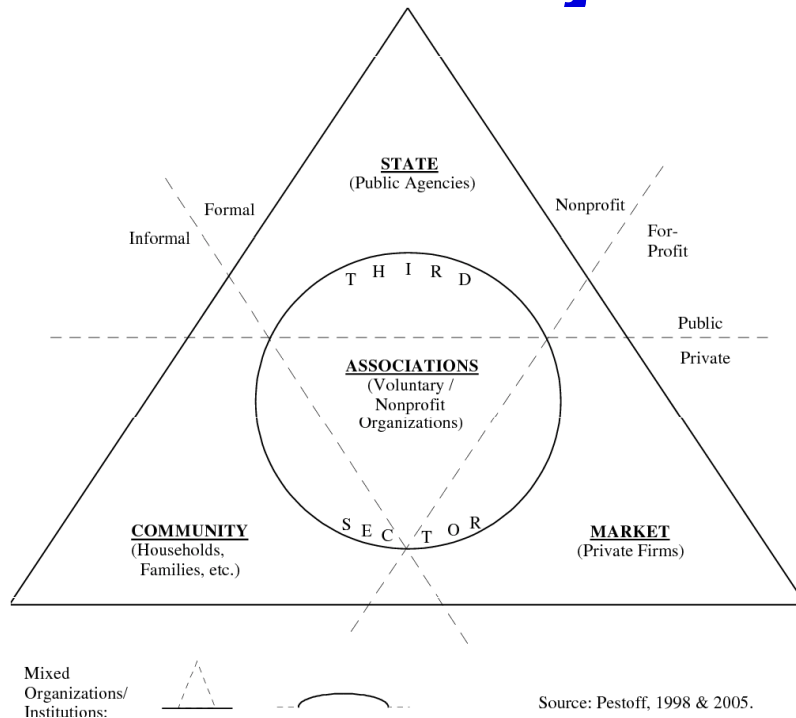
20/2/2025

Ing. Jakub Pejcal, Ph.D.

NNS a NNO

- Co to jsou? Pestoff (1995) / Anheier & Salamon (1997)
- Proč tu jsou? Weisbrod (1977) / Salamon (1987) / Quadango (1987) / Hansmann (1980)...
- Jak vypadají? Salamon & Anheier (1998)...
- Funkce? Servisní / Advokační / Zájmové / Filantropické

Co to jsou NNO? (Pestoffův trojúhelník / Salamon & Anheier)

Source: Pestoff, 1998 & 2005.

Pestoff, V.A.: Reforming social services in central and eastern Europe an eleven nation overview, Gryf, Poland, Cracow, 1995

L. M. Salamon & H. K. Anheier, 1997:

Strukturálně operacionální definice:

Organizovanost (stálá, formalizovaná struktura)

Soukromý charakter a nezávislost na státu (soukromoprávnost)

Nerozdělování zisku (mezi členy a rozhodující osoby)

Samosprávnost (vnitřní struktura)

Dobrovolnost (ve smyslu „s účastí dobrovolníků“)

Proč tu jsou NNO? / Jak vypadají NNO?

- třeba:
 - **Teorie tržních a vládních selhání** - Government Failure (resp. Market Failure) Theory
 - **Teorie informační asymetrie** - Contract Failure (resp. Informational Assymetry) Theory
 - **Teorie státu blahobytu** - Welfare State Theory
 - **Teorie vzájemné závislosti** - Interdependence Theory
- nebo taky:
 - **Teorie společenských zdrojů** - Social Origins Theory

Proč tu jsou NNO?

Teorie vládních a tržních selhání

- z originálu: Government / Market Failure Theory (Weisbrod, 1977)
- existují „veřejné statky“, které nemůže poskytovat trh
 - => veřejné statky poskytuje stát
 - => stát nedokáže uspokojit veškeré potřeby (volič medián)
 - => státem neuspokojené potřeby uspokojí NNS
- co může být důvodem „selhání“ trhu? (makro-mikro-mimo)
- napadá Vás nějaký příklad „veřejných statků“?

Proč tu jsou NNO?

Teorie informační asymetrie

- z originálu: Trust Theory (Hansmann, 1980)
- spotřebitelé nemají dostatek kvalitních informací pro rozhodnutí, naráží na možný problém asymetrických informací
 - => nevěří tržním subjektům
 - => důvěryhodným subjektem jsou NNO
- co mohou být důvody informační asymetrie?
- jak lze posílit důvěru?
- proč jsou NNO důvěryhodným subjektem?

Proč tu jsou NNO? Teorie státu blahobytu

- z originálu: Welfare State Theory (Quadagno, 1987)
- NNS jsou schopnými inovátory
 - => NNS najde problém rychleji jak stát a začne reagovat
 - => stát následně přebírá udržení celé služby
 - => NNS hledá nové problémy
- odpovídá české situaci?

Proč tu jsou NNO?

Teorie vzájemné závislosti

– z originálu: Interdependence Theory (Salamon, 1987)

– stát a NNS se navzájem potřebují

=> ani NNS nejsou dokonalé, doléhá na ně tzv. „voluntary failure“

– důvody selhávání NNS?

- filantropická nedostatečnost (nedostatek zdrojů, černé pasažerství...)
- filantropický paternalismus („nabídka určuje poptávku“)
- filantropický amaterismus (nedostatečná kvalifikace a odbornost)
- filantropický partikularismus (neschopnost pokrýt všechny potřeby)

⁸ – napadají Vás nějaké příklady selhání?

Jak vypadají NNO?

Teorie společenských zdrojů

- z originálu: Social Origins Theory (Salamon & Anheier, 1998)

- nevysvětluje důležitost NNS, nastiňuje podoby na základě hledisek:
 - úroveň vládních výdajů
 - rozsah neziskového sektoru

- rozlišuje tyto modely fungování neziskových režimů:
 - liberální model (nízká podpora, velký sektor)
 - sociálně-demokratický model (vysoká podpora, malý sektor)
 - korporativistický model (vysoká podpora, velký sektor)
 - etatistický model (nízká podpora, malý sektor)

(1: USA, UK, 2: Itálie, Švédsko, 3: Německo, Francie, 4: Japonsko)

Funkce NNO?

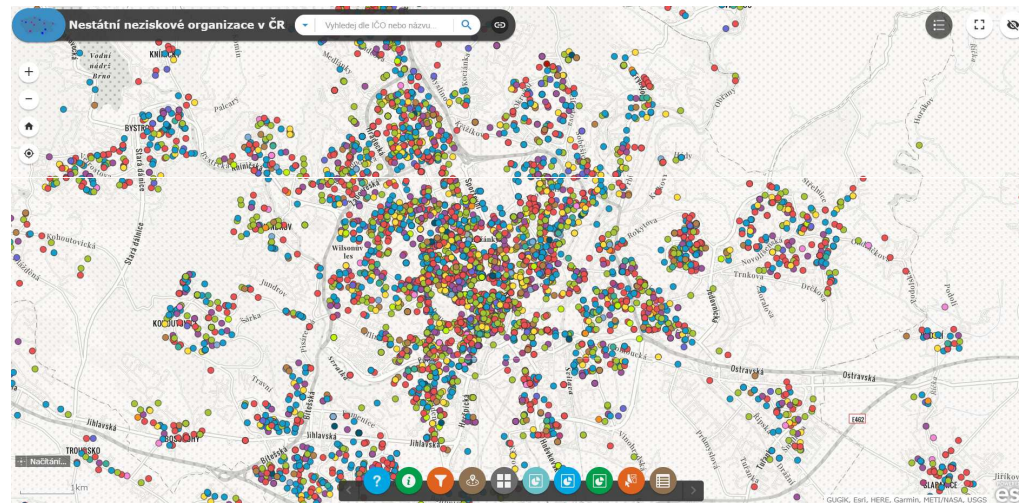
- **Servisní NNO:** poskytují přímé služby svým klientům, tedy přímo řeší veřejné problémy. (NNO poskytující sociální služby, NNO v oblasti zdravotnictví a sociálního začleňování nebo v oblasti rozvojové spolupráce a humanitární pomoci).
- **Advokační NNO:** bojují za práva vymezených skupin či vybraných veřejných zájmů. Jejich činnost spočívá v prosazování změn nebo naopak bránění změnám vůči veřejným nebo soukromým institucím. (Prosazování principu rovnosti a nediskriminace, ochrana menšinových zájmů a veřejného zájmu, jako je ochrana zdraví, životního prostředí aj.).
- **Zájmové NNO:** nejpočetnější skupinou, NNO v oblasti sportu a kultury či tradiční venkovské zájmové spolky (například Sokol, včelařské svazy, dobrovolní hasiči, apod.). Zájmové NNO jsou postaveny výhradně na členském principu.
- **Filantropické NNO:** podporují finančně i hmotně veřejně prospěšné aktivity. Typicky se jedná o nadace a nadační fondy.

Heterogenita v rámci sektoru

- heterogenní prostředí dána:
 - velikostní charakteristiky (objem, struktura aktivit, počet zaměstnanců, objem zdrojů...)
 - právní formy (legislativní úprava fungování, povinnosti s fungováním spjaté...)
 - další?
- funkce: servisní / advokační / zájmová / filantropická

– Česká realita?

- CZSO – [Satelitní účet neziskových institucí](#)
- mapaneziskovek.cz

Pohled autority

- **ČSÚ / SÚNI – NI (tzv. širší vymezení - 17):**

nadace, nadační fondy, obecně prospěšné společnosti, ústavy, veřejné vysoké školy, školské právnické osoby, odbory, spolky, politické strany a politická hnutí, církve a náboženské společnosti, evidované církevní právnické osoby, organizační jednotky odborů, pobočné spolky, stavovské organizace – profesní komory, komory, zájmová sdružení právnických osob, honební společenstva.

- **RVNNO – NNO (tzv. užší vymezení - 7):**

nadace, nadační fondy, obecně prospěšné společnosti, ústavy, církevní organizace (přesněji evidované církevní právnické osoby, resp. účelová zařízení církví a náboženských společností), spolky a pobočné spolky.

Pohled autority (RVNNO) – zejména tedy:

- **spolky a pobočné spolky** (*zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník*)
- **nadace a nadační fondy** (*zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník*)
- **obecně prospěšné společnosti** (*zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech*)
- **ústavy** (*zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník*)
- **církevní a náboženské organizace** – EPO – především účelová zařízení církví a náboženských společností (*zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání...*)

a kolik jich vlastně je? [1](#)

tzv. „užší vymezení sektoru“- souhrnně

	A	B	C	D	E	F	G
1		spolky, resp. pobočné spolky *	nadace **	nadační fondy **	ústavy ***	obecně prospěšné společnosti	účetlová zařízení registrovaných církví a náboženských společností
2	Legislativní úprava	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník část první, Hlava II, Díl 3, Oddíl 2, Pododdíl 2	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník část první, Hlava II, Díl 3, Oddíl 3, Pododdíl 2	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník část první, Hlava II, Díl 3, Oddíl 3, Pododdíl 3	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník část první, Hlava II, Díl 3, Oddíl 4	zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech; resp. § 3050, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník	zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností
3	Účel	„Alespoň tři osoby vedené společným zájmem mohou založit k jeho naplňování spolek jako samosprávný a dobrovolný svazek členů a spočívat se v něm.“ (§ 214 odst. 1)	vytvořená „majetkem vyčleněným k určitému účelu založená.“ (§ 303) založená „... k trvalé službě společensky nebo hospodářsky užitnému účelu“, který „může být veřejně prospěšný, spočívá-li v podpoře obecného blaha, i dobročinný, spočívá-li v podpoře určitého okruhu osob určených jednotlivě či jinak.“ (§ 306 odst. 1)	vytvořený „majetkem vyčleněným k určitému účelu založená.“ (§ 303) založený „... k účelu užitnému společensky nebo hospodářsky.“ (§ 394)	„... provozování činnosti užitné společensky nebo hospodářsky s využitím své osobní a majetkové složky. Ústav provozuje činnost, jejíž výsledky jsou každému rovnocenně dostupné za podmínek předem stanovených.“ (§ 402)	„... poskytuje veřejnosti obecně prospěšné služby za předem stanovených a pro všechny uživatele stejných podmínek.“ (§ 2 odst. 1 písm. b)	poskytovat „veřejnosti obecně prospěšné služby za předem stanovených a pro všechny uživatele stejných podmínek“ (§ 16a odst. 2), přičemž tyto služby mají charakter služeb obecně prospěšné charitativních, sociálních nebo zdravotnických.
4	Nad rámec hlavní činnosti	„může spolek vyvíjet též vedlejší hospodářskou činnost spočívající v podnikání nebo jiné výdělečné činnosti, je-li její účel v podpoře hlavní činnosti nebo v hospodárném využití spolkového majetku“ (§ 217).	mohou nadace „podnikat, pokud podnikání představuje pouhou vedlejší činnost a výdělek podnikání slouží jen k podpoře jejího účelu (...) za stejných podmínek může nadace převzít vedení obchodní společnosti“ (§ 307). Podnikání či vedení obchodních společností může být vyloučeno zakladatelem v nadační listině, nadace zároveň „nesmí být neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti“ (§ 307).	dále dle úpravy nadací	mohou realizovat i jiné závody nebo jinou vedlejší činnost, ta však nesmí „být na újmu jakosti, rozsahu a dostupnosti služeb poskytovaných v rámci hlavní činnosti ústavu. Zisk může ústav použít jen k podpoře činnosti, pro níž byl založen, a k úhradě nákladů na vlastní správu“ (§ 403)	mohou realizovat i jiné (doplňkové) aktivity, a to za podmínky, že „doplňkovou činností bude dosaženo účinnějšího využití prostředků (...) a zároveň tím nebude ohrožena kvalita, rozsah a dostupnost obecně prospěšných služeb“. (§ 17 odst. 1). Nesmí se přitom „účastnit na podnikání jiných osob“ (§ 17 odst. 2).	mohou účetlová zařízení provozovat podnikání a jinou výdělečnou činnost pouze coby doplňkovou aktivitu (§ 15a odst. 4)
5	Další charakteristiky či specifikace fungování	- spolek má možnost založit pobočný spolek coby organizační jednotku, jež „... může mít práva a povinnosti a nabyvat je v rozsahu určeném stanovami hlavního spolku...“ (§ 228 odst. 1) - spolek má možnost výběru členských příspěvků (§ 235), které mohou představovat důležitou formu výnosů	- nadace vytváří tzv. „nadačního kapitál“ (§ 337), který „musí mít celkovou hodnotu odpovídající alespoň výši 500.000 Kč“ (§ 336) - nadace má možnost používat svůj majetek (vč. nadačního kapitálu) k poskytování nadačních příspěvků	- nadační fond „nevytváří nadační jistinu ani nadační kapitál.“ (§ 397) dále dle úpravy nadací	-	-	představují jednu z možných evidovaných právnických osob zakládaných církvemi a náboženskými společnostmi (dále jsou mezi tyto řazeny orgány registrované církve a náboženské společnosti, řeholní a jiné církevní instituce), přičemž účetlová zařízení jsou založena pro „poskytování charitativních služeb“ (§ 15a odst. 1)

* Před rokem 2014 (po roce 1989) coby občanská sdružení (zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů)

** Před rokem 2014 (po roce 1989) coby nadace a nadační fondy (zákon č. 103/1990 Sb., hospodářský zákoník, resp. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech)

*** Do určité míry nahrazuje o.p.s., které po roce 2013 již nemohou být zakládány.

K ZAMYŠLENÍ

- Obec ve spolupráci s místními občany chce zřídit dům pro seniory s pečovatelskou službou.
- Skupina nadšených včelařů z regionu, chce vytvořit sdružení, v němž by si vzájemně pomáhali ve svém koníčku a sdíleli své zkušenosti.
- Skupina nadšenců organizujících sportovní aktivity v obci chce přesunout svoji působnost z veřejných prostranství a pořídit si vlastní sportovní areál v obci.
- Zámožná občanka nejmenované obce chce odkázat své uspořené prostředky tak, aby z nich měli užitek obyvatelé její milované nejmenované obce.
- Skupina dobrovolných herců (dosud hrající bezplatně v budově obce) musí koupit divadelní budovu, které se obec zbavuje.
- Skupina podnikavých občanů chce dát práci znevýhodněné skupině osob v malé prádelně a nezáleží jim na osobním zisku, pouze na prospěchu svojí cílové skupiny.